

PRINÁŠAME INŠPIRUJÚCE PRÍKLADY, KTORÉ PREDSTAVUJÚ UNIKÁTNE PRÍRODNÉ, KULTÚRNE, HISTORICKÉ, RELIGIÓZNE, TECHNICKÉ, SPOLOČENSKÉ HODNOTY, INOVÁCIE A PODPORU REGIONÁLNEHO ROZVOJA. PRÍKLADY SÚ V SYMBIÓZE S UDRŽATEĽNÝM ROZVOJOM A CESTOVNÝM RUCHOM, SO ZACHOVÁVANÍM PRIAZNIVÉHO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, KULTÚRNO-HISTORICKÉHO BOHATSTVA A S MIESTNYMI ROZVOJOVÝMI AKTIVITAMI, KTORÉ SA PODIEĽAJÚ NA ZVYŠOVANÍ ŽIVOTNEJ ÚROVNE OBYVATEĽSTVA.

Dedina hudby, ruží, medu a medoviny

Dolná Krupá – dedina hudby, ruží, medu a medoviny sa nachádza na juhozápadnom Slovensku v geomorfologickom podcelku Trnavská pahorkatina. Cez intravilán preteká Krupský potok, ktorý pramení v Malých Karpatoch. Potok pretína obec a vytvára jej prirodzenú os, popri ktorej sa rozvinula pôvodná dedinská zástavba. V minulosti potok slúžil na zavlažovanie polí a záhrad, ale tiež ako zdroj vody pre jazierka vytvorené v kaštieľskom parku rodiny Brunsvikovcov¹, keďže v parku boli vytvorené jazierka napájané práve vodou z tohto potoka. Okolie obce je charakteristické poľnohospodárskou krajinou, lúkami, menšími lesíkmi a poľnými cestami. Najbližšie mesto k Dolnej Krupej je Trnava, vzdialená 10 km na juh.

Prvá písomná zmienka o Dolnej Krupej pochádza z roku 1113, čo z nej robí jednu z najstarších obcí v regióne. Pôvodne existovali tri osady, a to Dolná, Stredná a Horná Krupá. Dolná a Stredná Krupá sa v 15. storočí zlúčili a vznikla Dolná Krupá. Od 16. storočia patrila Dolná Krupá panstvu rodu Brunsvikovcov, nemeckého pôvodu, ktorí výrazne ovplyvnili jej rozvoj.

Gróf Anton Brunsvick sa stal vlastníkom miestneho panstva a vybudoval tu **kaštieľ** (Obr. 1) – svoje reprezentačné sídlo a založil moderné hospodárske a kultúrne centrum vtedajšieho regiónu.

Stavba bola inšpirovaná barokom podľa návrhu cisárskeho dvorného staviteľa Johanna Baptistu Martinelliho, a stala sa jednou z najkrajších vidieckych rezidiencií na Slovensku. V r. 1793 kaštieľ prešiel prestavbou na klasicistickú podobu za účasti architekta Jána Jozefa Talherra. Okolo kaštieľa vznikol rozsiahly anglický park s romantickými jazierkami, ostrovčekmi, altánkami a vzácnymi drevinami, napr. sekvojovec mamutí.

Traduje sa, že grófka Jozefína Brunsviková bola žiačkou a priateľkou Ludwiga van Beethovena, ktorý viackrát navštívil Dolnú Krupú (okolo rokov 1800–1806), a pravdepodobne tu skomponoval Sonátu mesačného svitu (*Sonata quasi una fantasia, Moonlight Sonata*).

¹ Tiež sa používa pomenovanie Brunswick, Brunswickovcov

Obr. 1 Kaštieľ v Dolnej Krupej

Foto ©O. Slobodníková

Pri kaštieli sa nachádza Pamätník L. v. Beethovena, tzv. Beethovenov domček, v ktorom je zriadené hudobné múzeum, a prostredníctvom panelovej výstavy a exponátov (Obr. 2) sa návštevníci dozvedia pozoruhodné informácie nielen o tomto výnimočnom hudobnom skladateľovi, ale aj o hudobných nástrojoch, exponátoch a vtedajšom živote Brunsvikovcov a Chotekovcov.

Obr. 2 Pamätník L. van Beethovena

Foto ©O. Slobodníková

Dolná Krupá sa stala v 19. storočí kultúrnym centrom, v ktorom sa konali hudobné večery, literárne stretnutia a umelecké podujatia. Po revolučných rokoch 1848-49 začal význam rodu Brunsvickovcov postupne upadať. Kaštieľ prechádzal na ďalších členov rodu a neskôr do rúk iných majiteľov. Po druhej svetovej vojne bol znárodnený a využívaný na rôzne účely. Od 1. januára 2003 prešiel celý objekt kaštieľa s areálom pod správu Slovenského národného múzea.

Park pri kaštieli (Obr. 3) sa považuje za jeden z najhodnotnejších historických parkov na Slovensku. V súčasnosti sa v ňom organizujú podujatia pre deti i dospelých, napr. Deň detí, Beethovenove dni. Kaštieľ je len z časti využívaný, preto jeho kapacitu i potenciál je možné ponúknuť na ďalšie kultúrne a spoločenské podujatia.

Obr. 3 Park pri kaštieli

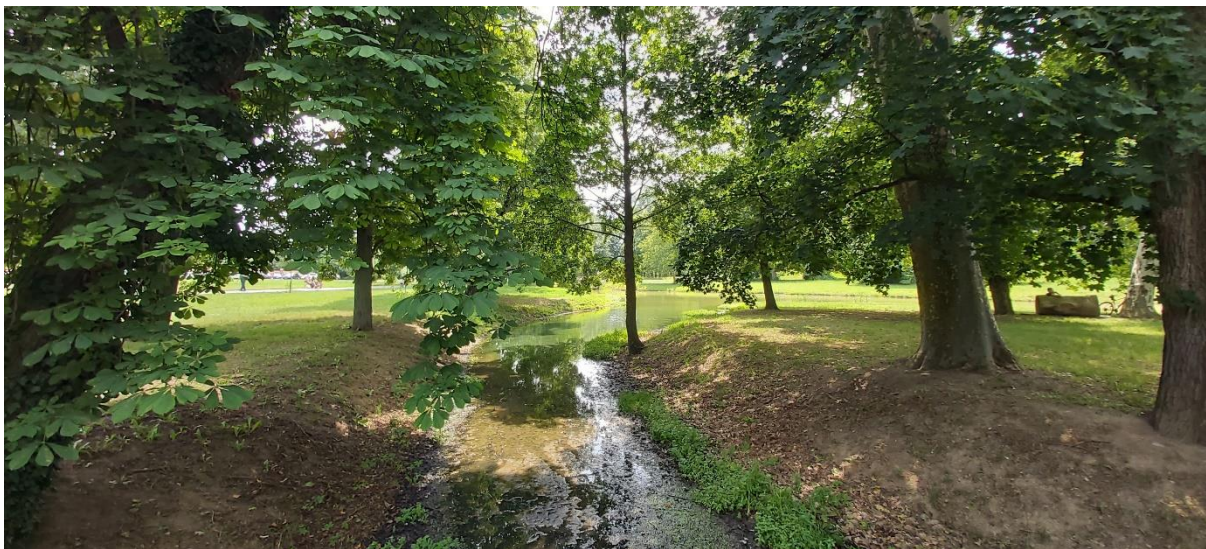

Foto ©O. Slobodníková

Ďalšou atrakciou je **Rozárium Márie Henriety Chotekovej**. Rozárium (Obr. 4) sa nachádza v okolí kaštieľa a parku, a je známe nielen v tomto regióne, ale v širokom okolí. Založila ho grófka Mária Henrieta Choteková a už v r. 1926 bolo v ňom vraj vysadených okolo 5 tisíc rôznych ruží. Jej ružová záhrada sa svojou pestrosťou odrôd radila medzi najväčšie na európskom kontinente. V súčasnosti sa rozárium nachádza neďaleko kaštieľa v areáli *Medolandia Apimed* a je sprístupnené aj pre vozíčkarov. Pestuje sa tu viac ako 2 500 ruží a rozloha rozária je približne 2 500 m². Jednotlivé odrody ruží (Obr. 5, 6, 7) sú označené tabuľkami, na ďalších paneloch sú informácie o histórii pestovania ruží, o význame včiel a medu. Ide o zaujímavé edukatívne prvky v rámci „živej encyklopédie ruží“, ako sa zvykne nazývať toto rozárium. V rokoch 2021 a 2022 prišlo k výraznému rozšíreniu rozária a pribudla aj ružová škôlka.

Rozárium je najkrajšie v období kvitnutia ruží, a teda od konca mája do začiatku októbra. Návštevníci tu môžu obdivovať rozmanité, farby, tvary odrôd a vône ruží, štýlové zákutia a lavičky. Celý areál pôsobí príjemne, romanticky, esteticky. Pôvabne na prežitie príjemného oddychu. Rozárium je doplnené o bylinky, napr. levanduľu úzkolistú, echinaceu purpurovú, šalviu hájnu, medovku lekársku, mäta priepornú, ktoré sú vhodné pre opeľovače – včely, čmeliaky, motýle, drobný hmyz.

Obr. 4 Informačná tabuľa pri vstupe do rozária

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 5 Jedinečné odrody kvitnúcich ruží

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 6 Jedinečné odrody kvitnúcich ruží

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 7 Rozmanité farby ruží

Foto ©O. Slobodníková

Sedem divov Dolnej Krupej sa od roku 2003 viaže k architektonicky cenným historickým pamiatkam nachádzajúcim sa v obci. Ide o *Kaštieľ s areálom*, *Park pri kaštieli*, *Kostol sv. Andreja*, *Mauzóleum Chotekovcov*, *Kaštieľske divadlo*, *Ružová záhrada a Umelý kopec*. Niektoré svojou umeleckou hodnotou presahujú regionálny rámec a tvoria súčasť slovenského kultúrneho dedičstva. Všetky divy vznikli zásluhou šľachtických rodín Brunsvikovcov a Chotekovcov, ktoré vlastnili miestny kaštieľ.

Obec Dolná Krupá sa v posledných rokoch orientuje na princípy udržateľného rozvoja, t. j. podporuje triedenie odpadu, využívanie obnoviteľných zdrojov energie (OZE), rozširovanie zelene, podporu miestnych producentov vín, medu, medoviny, bylín.

A práve med je výnimočný produkt, pretože má veľký význam v zdravotnej, výživovej, ekologickej, ale aj kultúrnej a ekonomickej rovine. Med je prirodzené sladidlo obsahujúce jednoduché cukry (glukózu, fruktózu), ktoré sa rýchlo vstrebávajú. Okrem toho obsahuje malé množstvá vitamínov, minerálov, enzýmov a antioxidantov, ktoré bežný cukor nemá. Hoci nie je liekom, tradične sa spája s viacerými priaznivými účinkami: má antibakteriálne a protizápalové vlastnosti, prispieva k upokojeniu podráždeného hrdla, podporuje hojenie rán, pomáha pri miernych tráviacich ťažkostiach. Je však dôležité zdôrazniť, že med je stále cukor – užívať ho treba s mierou.

Spotreba medu podporuje včelárov, ktorí udržiavajú včelie populácie. To je veľmi dôležité, pretože včely zabezpečujú opeľovanie plodín, bylín a rastlín, čím zvyšujú biodiverzitu, podporujú produkciu ovocia a zeleniny, udržiavajú zdravé ekosystémy. Med prechádza len minimálnou úpravou – filtráciou a prípadným šetrným zahrievaním. Je to prírodná potravina s jasným pôvodom a bez potreby syntetických prísad. Gastronomická hodnota medu spočíva v jeho univerzálnosti: sladidlo do čaju, dezertov či marinád, ochucovadlo do pečiva a tradičných receptov (medovníky), používa sa aj vo výrobe nápojov (napr. medovina). Jeho chuť sa líši podľa druhu nektáru – agátový, lipový, lesný, kvetový, a to mu dodáva kulinársku rozmanitosť.

Med ako pokrm bohov má v mnohých kultúrach symboliku hojnosti, zdravia a pohostinnosti. Na Slovensku je súčasťou tradičného včelárstva, ľudového liečiteľstva a kuchyne.

Prostredie v Dolnej Krupej je vhodné na organizovanie spoločenských podujatí, turistiku, cykloturistiku a rekreačné prechádzky. Výhodou je ľahká dostupnosť a dobre vybudovaná infraštruktúra s dostatkem parkovacích miest pre individuálnych návštevníkov aj zájazdy.

Zaujímavosti z pohľadu regionálneho rozvoja, udržateľného turizmu a životného prostredia:

- ♣ Krupský potok vytvára príjemné mikroklimatické podmienky, má najmä krajinotvornú funkciu, je biotopom pre drobné vodné organizmy, obojživelníky a vtáctvo.
- ♣ Podľa miestnych obyvateľov mal Krupský potok kedysi v obci malé mlyny a hrádze, ktoré využívali jeho prietok na pohon mlynských kolies. Z týchto technických pamiatok sa dnes zachovali už len nepatrné zvyšky, no potok stále dotvára historický charakter Dolnej Krupej.
- ♣ Rod Brunsvikovcov zohral v dejinách Dolnej Krupej kľúčovú úlohu – nielen ako majitelia panstva, ale aj ako podporovatelia kultúry, vzdelania a poľnohospodárstva. Ich pôsobenie výrazne ovplyvnilo vzhľad obce, architektúru, hospodárstvo i kultúrny život. Rodina Brunsvikovcov bola známa svojím vzťahom k hudbe a umeniu.
- ♣ Brunsvikovci sa zaujímali aj o moderné poľnohospodárske postupy. Zavádzali nové metódy pestovania plodín, šľachtenia ovocia a chovu dobytká. Podporovali vzdelávanie miestneho obyvateľstva – grófka Terézia Brunsviková (sestra Jozefíny) bola priekopníčkou predškolskej výchovy v Uhorsku. V roku 1828 založila prvú detskú opatrovňu (škôlku) v Budapešti, inšpirovanú myšlienkami Friedricha Fröbela.
- ♣ Po „ružovej grófke“ sa okrem rozária zachoval názov *Reštaurácie Mária Henrieta* a *Salónik ružovej grófky*. Len niekoľko metrov od miesta pôvodnej grófkinej záhrady je vysadených viac ako 2 500 ruží. Jednou z vysadených odrôd je *Ružová grófka Mária Henrieta* (Rosengräfin Marie Henriette), ktorú na jej počesť pri príležitosti 150 rokov od jej narodenia vyšľachtila firma KORDES (svetoznáma nemecká ružiarska firma). Lupienky z tejto nezvyčajne krásnej a voňavej ruže sa používajú pri výrobe miestneho produktu s názvom medovina *Medovina Márie Henriety*. Tým sa zachováva jej pamiatka, úcta k nej a z hľadiska marketingu aj značka.
- ♣ Rozáriá často pestujú široké spektrum odrôd – od historických až po moderné kultivary. Tým pomáhajú chrániť genetickú rozmanitosť ruží, ktorá by inak mohla zaniknúť.
- ♣ Ružové záhrady poskytujú potravu a úkryt pre opeľovače (včely, čmeliaky) a aj ďalší hmyz. Najmä voňavé a jednoduché kvety sú zdrojom nektáru.

- ♣ Rozáriá sú výnimočné záhradné areály, ktoré ponúkajú priestor na oddych, kultúru a vzdelávanie. Ich estetická hodnota často prispieva k celkovému charakteru a atraktivite mesta alebo parku. Podieľajú sa na sociálnom a kultúrnom aspekte rozvoja obce i regiónu.
- ♣ Rozáriá umožňujú verejnosti spoznať históriu ruží, ich pestovateľské nároky aj kultúrny význam. Sú miestom podujatí, workshopov a komunitných aktivít.
- ♣ V rozáriu v Dolnej Krupej vyžívajú šetrné postupy (mulčovanie, kvapková závlaha, biologická ochrana), vďaka ktorým dosahujú vysokú kvalitu rastlín bez veľkej ekologickej záťaže.
- ♣ Medovina má význam v niekoľkých rovinách – kultúrnej, gastronomickej, historickej aj ekonomickej. Tu sú hlavné aspekty:
 - Medovina patrí medzi najstaršie alkoholické nápoje na svete. Bola súčasťou tradícií Slovanov, Keltov aj Germánov. Na Slovensku má dlhú tradíciu spojenú so včelárstvom a ľudovou kultúrou, často sa podáva na slávnostiach alebo jarmokoch.
 - Výroba medoviny prirodzene podporuje včelárov, čo nepriamo prispieva aj životnému prostrediu. Vďaka včelám sa opelujú rastliny, zvyšuje sa biodiverzita a udržiava ekologická rovnováha v krajine.
 - Medovina má špecifickú, jemne sladkú chuť, ktorú nenahradí žiadny iný nápoj. Existujú rôzne typy – suché, sladké, korenisté, ovocné, bylinné – čo z nej robí zaujímavý nápoj pre gurmánov.
 - Tradičná medovina je výsledkom kvasenia medu. Ide o nápoj s prirodzeným pôvodom, bez potreby syntetických prísad, čo jej pridáva hodnotu v porovnaní s priemyselne vyrábanými alkoholmi.
 - V minulosti sa medovina spájala s oslavami, rituálmi a hostinami. Dnes stále slúži ako spoločenský nápoj, ktorý dopĺňa tradície, festivaly či zimné trhy.
- ♣ Medovínatúra v Dolnej Krupej sa nachádza v štýlových priestoroch. Ochutnať a kúpiť sa dajú viaceré produkty z medu. Tiež sú v ponuke kozmetické výrobky z ruží.
- ♣ Tieto produkty necestujú tisíce kilometrov. Pochádzajú od malej firmy (rodinného typu), ktorá využíva tradičné, šetrnejšie postupy – žiadne chemikálie, pestovanie v súlade s krajinou či nižšie zaťaženie pôdy. Podpora miestnych výrobcov znižuje dopyt po priemyselne vyrábaných produktoch spojených s nadmernou spotrebou vody, pôdy, chemikálií a energií.

Názov: Dedina hudby, ruží, medu a medoviny

Autorka: © RNDr. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD. (SAŽP)

Vydavateľ: Slovenská agentúra životného prostredia
a Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Rok vydania: 2025